

ISLÁM (RLA08)

Ústav religionistiky MUFF Brno
jarní semestr 2017

místnost: G24

čas: čtvrtek 10:50 - 14:05

(23. únor, 9. a 23. březen,
6. a 20. duben, 4. a 18. květen)

Attila Kovács

CÍLE KURZU

Hlavním cílem kurzu je zavést studenty do islámu. Kurz je všeobecným úvodem ke kultuře, náboženství, dějinám, základním směřem a frakcím jakožto i k eschatologii, kosmologii, dále k základním aspektům a faktografií v islámské mystice, filozofii a dogmatiky atd. Po absolvování kurzu studenti by měli být schopni se orientovat ve výše uvedených aspektech islámu.

PODMÍNKY ÚSPĚŠNÉHO ABSOLVOVÁNÍ A ZPŮSOB HODNOCENÍ

Písemný test:

Dva testy (termíny viz níže v harmonogramu), rozsah testů je určen s následnou literaturou:

KROPÁČEK, Luboš, *Duchovní cesty islámu*, Praha, Vyšehrad, 1993. (a pozdější vydání)
Judaismus, křesťanství, islám, H. Pavlincová & B. Horyna (eds.), Olomouc, Nakladatelství,
Olomouc, 2003. (islámská část)

test celkem: **50%**

Ústní zkouška:

V rozsahu celého kurzu (širší než test), na základě tematických okruhů (v studijních materiálech IS)

ústní zkouška celkem: **50%**

Celkové hodnocení:

A (100-93 %) B (92-85 %) C (84-78 %) D (77-69 %) E (68-60 %) F (59 % a méně)

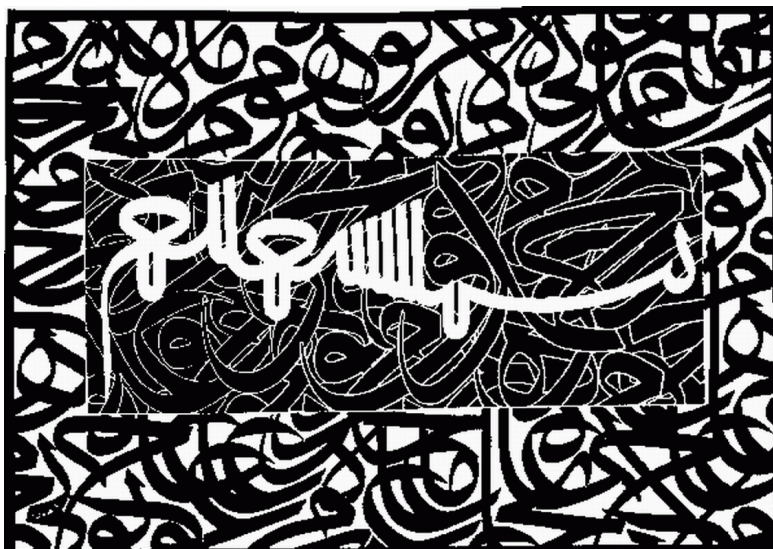
HARMONOGRAM KURZU

0. Úvod (23. 2. 2017)

Harmonogram a rozsah kurzu, přehled základní literatury, úvod do problematiky.

1. Džáhilija, prorok Muhammad a vznik islámu (23. 2. 2017)

Džáhilija: Náboženské a společenské poměry, Mekka a Arabský poloostrov v před vnikem islámu.

Prorok Muhammad: Muhammadovi životopisy (*síra* a *magházi*) a kritika zdrojů. Muhammad jako člověk (jeho osoba, rodina, klan, kmen), posel (*rasúl*) a prorok (*nabí*), přijetí a osudy islámu v Mekce, první muslimové, *hidžra*. Muhammad jako sociální reformátor, voják, politik, náboženský reformátor a vůdce. Profilování islámu (*millat Ibráhím*), prorok a *umma* (*ansár* a *muhádžirún*, tzv. mečínská ústava), razié, boje, dobytí Mekky, poslední roky, smrt.

2. Islámské frakce, směry a proudy (9. 3. 2017)

Vývoj islámu po Muhammady smrti: tzv. správně vedení, nebo pravověrní kalifové, *ridda* a *fitna*. Sunnité (*ahl as-sunna wa džamá*), cháridžité (*chawáridž*) a ší'ité (*šíc at cAlí*), prvotní vývoj muslimské komunity.

Ší'á (*šíc at cAlí*): *zajdíja* (ší'ité 5 imámů), *ismá'ílíja* (ší'ité 7 imámů) (*qarmatí*, *nizájja* / „*asasíní*“), *ithná'ášaríja* (ší'ité 12 imámů), „*extrémisté*“ / *ghulát* (*nusajríja* / *alawíja*, alevité, drúzové, jazídové, *ahl-e haqq* a jiní).
Reformní skupiny (*ahmadíja*, *bábíja*, *bahá'í*).

3. Korán a islámská nábožensko-právní tradice (23. 3. 2017)

al-Qur'án al-karím: definice, vznik (a způsob zvěstování), struktura, forma, dynamika (problematika tzv. satanských veršů apod.), funkce a význam, problémy a proces kodifikace; výklad a způsob čtení, *tafsír*. Minulost a současnost Koránu, realie.

Formování a zdroje islámské tradice: *Sunna* a *hadíth*: struktura, funkce, proces tradování, sbírky, kritika a otázky důvěryhodnosti.

Základní principy a struktury islámské tradice.

A. Dogma (*c'aqída*) a základní principy islámu (*usúl ad-dín*)

„kořeny“ (*usúl*) a „větve“ (*furú'*) víry,

1. jednota (*tawhíd*): víra + „činy“,
2. proctví (*nubuwwa*): islámské dějiny spásy, *millat Ibráhím*,
3. angeologie (*al-malá'ika*),
4. predestinace (*al-qadar*) a boží spravedlivost (*c'adl*),
5. den posledního soudu (*jawm ad-dín*) a vzkříšení (*ma'ád*),
6. imámát (*imáma*) – šestý, *šícitský* princip.

B. Etika (*ádáb*)

C. Normy lidského chování:

c'ibádát (vztah člověk-Bůh), *mu'ámalát* (vztah člověk-člověk, rodinné, dědičné právo),
c'uqúbát (zákazy a příkazy, trestní právo).

Fiqh a islámský právní systém: klasifikace lidských skutků (*fard* / *wádžib*, *mandúb*, *mubáh*, *makrúh*, *harám* a *halál*), základy *fiqhu*: Právní postupy (*qijás* – analogie, *idžmá'* – konsensus, *ra'j* – osobní názor, *idžtihád* – vlastní rozhodnutí), *muqallid* a *mudžtahid*, právní školy (sunnitské: *hanafí*, *málikí*, *šáfí'í*, *hambalí*, ší'itské: *džá'farí*, *zajdí*, *ibadí*).

Náboženští specialisté: *c'ulamá'* a *fukahá'*, vývoj a proměny islámských struktur. Koránské školy, *madrasy* a univerzity, knihovny. Ší'itské a sunnitské instituce. *Fatwá* a *muftí*.

4. Pět pilířů víry (*arkán ad-dín*) (6. 4. 2017)

1. vyznání víry (*šaháda*),
2. modlitba (*salát*),
3. půst (*saum / sijám*) v měsíci *ramadán*
4. almužna (*zakát a sadaqa*),
5. pouť (*hadždž*), velká a malá pouť do Mekky

5. Test I. (z rozsahu přednášek 1.-4.) (20. 4. 2017 od 10.50)

Islámská eschatologie a kosmologie (20. 4. 2017)

Stvoření světa a „islámské dějiny“, proroci, poslední soud, konec světa a Mahdí. Svět a jeho obyvatelé, nebo, země, peklo, ďáblové a *džinnové*, lidé, angelologie. Exkurze: Muhammad a jeho noční cesta a vystoupení do nebes (*al-^cisrá wa 'l-mir'ádž*).

6. Islámská filozofie (*falsafa*), mystika (*tasawwuf*), lidový islám a muslimské reálie (4. 5. 2017)

Základní filozofické směry a tendence v „klasickém“ islámu: mu^ctazila: *qadaríja* vrz. *džabríja*. Syntéze ortodoxie a filozofie: al-Aš^carí a al-Máturídí. Filozofové na východě (al-Kindí, *ichwán as-safá'*, al-Farábí, Ibn Síná) a na západě (Ibn Tufajl, Ibn Rušd). Pozdější vývoj (al-Ghazálí, ar-Rází, Nasafí, aš-Šachrastání, Ibn Tajmíja).

Cesty askeze (*zuhd*) a poezie, súfijské techniky a reálie, *tariqy*, al-Halládž, Ibn al-^cArabí, súfijská poezie (Háfez, Sá'adí, Rúmí); kult „svatých mužů“, amulety, magie apod.

Od kolísky k hrobu: život a prostředí muslima: islám jako životný styl, životní zastávky (narosení, obřizka, svatba, smrt), náboženský kalendář a svátky.

7. Islámský reformismus a islamizmus, islám na západě, islamofobie (18. 5. 2017)

Islámské „sociální hnutí“: wahhábovské hnutí a Muhammad ibn ^cAbd al-Wahháb. *Sanúsíja* a Muhammad ibn ^cAlí as-Sanúsí. *Mahdíja* a Muhammad Ahmad al-Mahdí. *Nahda*: Džamál ad-Dín al-Afghání, Muhammad ^cAbduh, Muhammad Rašíd Ridá.

Islamizmus, islámský radikalismus, fundamentalismus, politický islám apod. Genealogie a hlavní směry islamizmu. Základní cíle a doktríny islamizmu, „islamizace společnosti“ (shora nebo zdola?), *da^cwa wa džihád* a „islámský řád“ (*nizám al-islámí*).

Hlavní seskupení a organizace islamizmu:

Asociace muslimských bratrů (*Džamá^cat al-ichwán al-muslimín*), Egypt: (Hasan al-Banná, Sajjid Qutb, současnost). Skupiny „přímé akce“: *at-Takfír wa 'l-hidžra*, *Džamá^cat islámíjja*, *al-Džihád*. Frakce bratrství v Sýrii, Jordánsku a Palestině.

Ší^citský islámský radikalismus, Irán: „Islámská revoluce“, *ájatolláh* Rúholláh Chomejní a *velájet-e faqíh*, export revoluce, současní iránské „reformy“ a trendy. Libanon: hnutí ^c*Amal* a *Hizballáh*. Ší^ca v Iráku.

Salafizmus a džihádizmus (od afgánských *mudžáhidů* přes al-Qá^cidu po Dá^ciš).

Islám a Západ: orientalizmus a „střet civilizací“. Islám a muslimové v USA, Evropě, Československu, ČR a SR, Islámofobie.

Test II. (z rozsahu přednášek 5.-7.) termín ve zkuškovém období na základě dohody

FILMY

Islam: The Empire of Faith (Gardner, PBS, 2000)
Inside Mecca (Mitchell, National Geographic, 2003)

VYBRANÁ BIBLIOGRAFIE

Primární / pramene

BAJÁTOVÁ, Moždeh, DŽAMNIJÁ, Mohammad Alí, *Příběhy z pouští a zahrad. Moudrosti a příběhy ze života nejznámějších súfijských mistrů*, Praha, Portál, 1999.
AL-GHAZÁLÍ, Abú Hámid, *Ghazálího výklenek světél*, Praha, Academia, 2012.
HAERI, Šajch Fadhlalla, *Základy islámu*, Praha, Votiba, 1996 = *Islám*, Bratislava, Ikar, 2000.
IBN ISHÁK, *Život Muhammada Posla Božieho*, (slov. trans. Ján Pauliny), Bratislava, 1967, 2003.
IBN RUŠD, Abú 'l-Walíd, *Rozhodné pojednání o vztahu náboženství a filosofie*, Praha, Academia, 2012.
IBN TUFAJL, Abú Bakr, *Živý, syn bdícího*, , Praha, Academia, 2011.
AL-KISÁ'Í, Abú 'l-Hasan, *Kniha o počiatku a konci. Islámské mýty a legendy*, Bratislava, Tatran, 1980.
Korán, (czech trans. Ivan Hrbek), Praha, Odeon, 1972 a mnohé další vydání.
LANDOLT, Hermann & SHEIKH, Samira & KASSAM, Kutub (eds.), *An Anthology of Ismaili Literature: A Shi'í Vision of Islam*, London – New York, I.B. Tauris - The Institute of Ismaili Studies, 2008.
AN-NAFZÁVÍ, Šejch sídí Muhammad, *Zahrada vůni pro potěšení myslí*, Praha, Dar Ibn Rushd, 2001.

Sekundární / literatura

BARŠA, Pavel, *Západ a islamizmus. Střet civilizací, nebo dialog kultur?*, Brno, CDK, 2001.
BERÁNEK, Ondřej & OSTRÁNSKÝ, Bronislav (eds.), *Stíny minaretů. islám a muslimové jako předmět českých veřejných polemik*, Praha, Academia, 2016.
BERÁNEK, Ondřej & OSTRÁNSKÝ, Bronislav (eds.), *Islámský stát. Blízký východ na konci časů*, Praha, Academia, 2016.
BEZOUSKOVÁ, Lenka, *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*, Praha, Leges, 2013,
BRETT, Michael, FORMAN, Werner, *Mauri: Islám na Západe*, Bratislava, Tatran, 1989.
CORNE, Patricia, COOK, Michael, *Hagarism: The Macing of the Islamic World*, Cambridge, Cambridge U.P., 1977.
COOK, Michael, *Muhammad*, Praha, Odeon - Argo, 1994.
CHITTICK, William C., *Science of the Cosmos, Science of the Soul: The Pertinence of Islamic Cosmology in the Modern World*, Oxford, Oneworld Publications, 2007.
CARDINI, Franco, *Evropa a islám*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2004.
COOK, David, *Studies in Muslim Apocalyptic*, Princeton – New Jersey, Darwin Press, 2002.
DAFTARY, Farhad, *The Ismā'īlīs: Their History and Doctrines*, Cambridge, Cambridge University Press, 2007.

- DAKAKE, Maria Massi, *The Charismatic Community: Shi'ite Identity in Early Islam*, Albany, State University of New York Press, 2007.
- DELCAMBROVÁ, Anne-Marie, *Muhammad slovo Alláhovo*, Bratislava, Slovart, 1996.
- DENNY, Frederick M., *Islám a muslimská obec*, Praha, Prostor, 1998.
- DEÁK, Dušan & PIRICKÝ, Gabriel & SLOBODNÍK, Martin(eds.), *Súčasný podoby súfizmu od Balkánu po Čínu*, Bratislava, Univerzita Komenského, 2010.
- DEÁK, Dušan, *Indickí svätci medzi minulosťou a prítomnosťou*, Trnava, FF Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2010.
- DROZDÍKOVÁ, Jarmila, *Lexikón islámu*, Bratislava, Kalligram, 2005.
- The Encyclopedia of Islam*, New Edition, 12 vols. + index, Leiden, E.J. Brill, 1986-2004.
- Encyclopaedia of the Qur'ān*, 6 vols., Leiden - Boston, E.J. Brill, 2001-2006.
- FILIU, Jean-Pierre, *Apokalypsa v islámu*, Praha, Volvox Globator, 2011.
- GEERTZ, Clifford, *Islam Observed. Religious Development in Morocco and Indonesia*, New Haven – London, Yale University Press, 1968.
- GOMBÁR, Eduard, *Úvod do dejín islámských zemí*, Praha, Najáda, 1994.
- HALLAQ, Wael B., *The Origins and Evolution of Islamic Law*, Cambridge - New York, Cambridge University Press, 2005.
- HENTSCHEL, Kornelius, *Geister, Magier und Muslime. Dämonenwelt und Geisteraustreibung im Islam*, München, Diederichs Verlag, 1997.
- HILLENBRANDOVÁ, Carole, *Islám. Historie, súčasnosť a perspektívy*, Praha, Paseka, 2017.
- Judaismus, kresťanství, islám*, H. Pavlincová & B. Horyna (eds.), Olomouc, Nakladatelství Olomouc, 2003.
- KAMALI, Mohammad Hashim, *Shari'ah Law: An Introduction*, Oxford, Oneworld, 2008.
- KEPEL, Gilles, *Boží pomsta. Kresťané, Židé a muslimové znovu dobývajú svet*, Brno, Atlantis, 1996.
- KEPEL, Gilles, *Allah in the West. Islamic Movements in America and Europe*, Stanford, Stanford University Press, 1997.
- KLAPETEK, Martin, *Muslimské organizace v Nemecku, Rakousku a Švýcarsku*, Brno, CKD, 2011.
- KOVÁCS, Attila, *Alláhovi bojovníci. Vizuálna kultúra radikálnych islámskych hnutí*, Bratislava, Chronos, 2009.
- KOVÁCS, Attila, *Islámsky reformizmus a radikalizmus postavy a pojmy*, Bratislava, STIMUL, 2010.
- KROPÁČEK, Luboš, *Duchovní cesty islámu*, Praha, Vyšehrad, 1993.
- KROPÁČEK, Luboš, *Islám a Západ*, Praha, Vyšehrad, 2002.
- KROPÁČEK, Luboš, *Súfismus: Dějiny islámské mystiky*, Praha, Vyšehrad, 2008.
- LANGE, Christian, *Paradise and Hell in Islamic Traditions*, Cambridge - New York, Cambridge University Press, 2016.
- LEWIS, Bernard, *Kde se stala chyba? Vliv Západu na Střední Východ a jeho následná odpověď*, Praha, Volvox Globator, 2003 a 2016.
- MALECKÁ, Jana, *Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu*, Brno, Masarykova univerzita - Filozofická fakulta - Ústav evropské etnologie, 2014.
- MALIK, Zafar Abbas & SARDAR, Ziauddin, *Islám*, Praha, Portál, 2004.
- MAREŠ, Miroslav a kol., *Ne islámu! Protiislámská politika v České republice*, Brno, CDK, 2015.
- MENDEL, Miloš, *S puškou a Koránem: Pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu*, Praha, OÚ AV ČR, 2008.
- MENDEL, Miloš, *Islám jako nepřítel? Eseje a poznámky k dějinám a současnosti islámu*, Brno, Masarykova univerzita, 2014.

- MENDEL, Miloš, *Muslimové a jejich svět. O víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*, Praha, Dingir, 2015.
- MENDEL, Miloš & KOUŘILOVÁ, Iveta (eds.), *Cesta k prameni. Fatvy islámských učenců k otázkám všedního dne*, Praha, OÚ AV ČR, 2003.
- MENDEL, Miloš & OSTŘANSKÝ, Bronislav & RATAJ, Tomáš, *Islám v srdci Evropy: Vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, Praha, Academia, 2008.
- MÜLLER, Zdeněk, *Islam, historie a současnost*, Praha, Svoboda, 1997.
- NASR, Seyyed Hossein & DABASHI, Hamid & NASR, Seyyed Vali Reza (eds.), *Shi'ism: Doctrines, Thought, and Spirituality*, Albany, State University of New York Press, 1988.
- NASR, Seyyed Hossein & LEAMAN, Oliver (eds.), *History of Islamic Philosophy*, London – New York, Routledge, 1996.
- NOVÁKOVÁ, Nea, *Předislamští Arabové*, Praha, SPN, 1969.
- The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, 4 vols., New York, Oxford University Press, 1995.
- OBUCHOVÁ, Ľubica (ed.), *Variace na Korán. Islám v diaspoře*, Praha, OÚ AV ČR, 1999.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav, *Dokonalý člověk a jeho svět islámské mystiky*, Praha, OÚ AV ČR, 2004.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav, *Hledání skrytého pokladu*, Praha, OÚ AV ČR, 2008.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav, *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, Libri, 2009.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav, *Atlas muslimských strašáků aneb vybrané kapitoly z "mediálního islámu"*, Praha, Academia, 2014.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav (ed.), *Smrt, hroby a záhrobí v islámu. Poslední věci člověka pohledem muslimských pramenů*, Praha, Academia, 2014.
- PETRÁČEK, Karel, *Islám a obraty času*, Praha, Orbis, 1969.
- PETRÁČEK, Karel, HRBEK, Ivan, *Muhammad*, Praha, Orbis, 1967.
- RENARD, John, *The A to Z of Sufism*, Lanham – Plymouth, The Scarecrow Press, 2009.
- ROBINSON, Francis, *Svět islámu*, Praha, Knižní klub, 1996.
- ROSEN, Lawrence, *The Justice of Islam. Comparative Perspectives on Islamic Law and Society*, Oxford – New York, Oxford University Press, 2000.
- SAID, Edward W., *Orientalismus*, Praha, Paseka, 2006.
- SCHIMMEL, Annemarie, *The Mythical Dimensions of Islam*, Chapel Hill, University of North California Press, 1975.
- SOBHANI, Ayatollah Ja'far, *Doctrines of Shi'ī Islam: A Compendium of Imami Beliefs and Practices*, New York – London, I.B. Tauris - The Institute of Ismaili Studies, 2001.
- TAUER, Felix, *Svět islamu. Jeho dějiny a kultura*, Praha, Odeon, 1984, 2007.
- TOPINKA, Daniel (ed.), *Muslimové v Česku. Etablování muslimů a islámu na veřejnosti*, Praha, Barrister & Principal, 2016.
- VESELÝ, Rudolf, *Přehled politických a kulturních dějin islámských zemí od vzniku islámu do konce 18. století*, 2 vols., Praha, Karolinum, 1991.
- VOJTÍŠEK, Zdeněk (ed.), *Apokalypsa nebo transformace? Mileniální koncepce v minulosti i současnosti*, Praha, Dingir, 2014.
- WAARDENBURG, Jacques, *Islam. Historical, Sociological and Political Perspectives*, Berlin – New York, Walter de Gruyter, 2002.
- WINTER, Tim (ed.), *The Cambridge Companion to Classical Islamic Theology*, Cambridge – New York, Cambridge University Press, 2008.
- EL-ZEIN, Amira, *Islam, Arabs, and the Intelligent World of the Jinn*, Syracuse - New York, Syracuse University Press, 2009.